

מקרה מותו המוזר של אריך מיזם

אריך מיזם, סופר גרמני, אנארכיסט מזוקן, חבר ברפובליקת-היועצים של מינכן, נולד בשנת 1878, בגרמניה, ונפח את נשמתו בייסורים ב-11 ביולי 1934 במחנה הריכוז אורניינבורג. פרטים על מותו של מיזם נמצא לאו דווקא בספרי הדפוס הרשמיים, אנציקלופדיות וכדומה. הגרמנים כיום אמנם מכים באופן רשמי על חטא, אולם חיטוט בכל הפרטים הבלתי נעימים אינו מקובל על בני אדם בדרך-כלל; שלא לדבר כלל על כך, שבחברה הגונה נהוג לא להרבות בדיבורים על בתי שימוש, ואילו בתיאור מותו של אריך מיזם אין אפשרות להימנע מדיבורים על בית שימוש. הנה, למשל, בלקסיקון הקטן של הוצאת אולשטיין מסופרים על אריך מיזם הפרטים הללו: (אגב, כידוע, היתה הוצאה יהודית, לפני ימי הרייך בן אלף השנים. מדוע וכיצד התחלפו בעלי ההוצאה — זאת לא ניתן ללמוד מתוך הלקסיקון של בית אולשטיין) — מובאים תאריך לידה ומוות; בסוגריים, ליד תאריך הפטירה, מופיעים המילים — במחנה ריכוז נאציונל-סוציאליסטי. זה לא שקר, אך זו גם לא כל האמת; הקורא שאינו בעניינים יפרש את הענין כך, שמיוזם מת מוות טבעי; וזאת, יש להניח, היתה כוונת העורכים. מלבד זאת אנו נמצאים למדים, שמיוזם היה אנארכיסט סוציאליסטי; ושהוא כתב ליריקה, מחזות וספרי זכרונות. כאמור, כל זה נכון, אך אין זה הכל. אריך מיזם לא היה רק אנארכיסט ליד שולחן הכתיבה כי אם לקח חלק פעיל בחיים הפוליטיים של ארצו. הוא היה חבר ברפובליקת-היועצים המפורסמת במינכן, בשנת 1919. ניסיון זה בנוף המדיני של גרמניה חוסל עד מהרה בכוח הזרוע; לכאורה, היה אריך מיזם חייב להתברך בלבבו על כך, שיצא מן הענין בשלום יחסי. שכן גוסטב לנדאוואר (יהודי) נרצח באכזריות (עתון שתאר את פרטי הרצח הוחרם מיד); קורט אייזנר נרצח; ארנסט טולר (יהודי) נאסר וישב שנים במעצר; ובאותה שנה (1919) נרצחו בברלין רוזה לוכסמבורג וקרל ליבקנכט. אך לאחר זמן נסתבר, כי לגבי מיזם היתה זו רק דחייה בביצוע גזר הדין; המפלגה הנאצית, אשר רק נוסדה באותה שנה הרת-אסון, גמרה עם עלותה לשלטון את כל החשבונות. אנשים רבים נרצחו במחנות הריכוז; במשך הזמן הפכו מחנות אלה לבתי

חרושת למוות; אך בעת הראשונה עוד הפעילו הרוצחים את דמיונם, ומצאו מיתות אינדיבידואליות לאנשים השונים. במקרהו של אריך מיזם, יש להודות על האמת, גילו אנשי ה.ס.ס. ממש מקוריות. הסיפור, כפי שהוא נשתמר בזכרון אותם מעטים, שיצאו חיים ממחנה הריכוז אורניבורג, מעביר בשומע צמרמורת גם כיום. שטורמפירר אהרט הזמין את מיזם לחדר המיפקדה, ומסר לו שם את הפקודה הבאה: "ובכן שמע, מה שאומר לך עכשיו. עד מחר בבוקר עליך לתלות את עצמך. אתה מבין הרי, מה שאני אומר, ככה, מסביב לצוואר. אם לא תבצע את הפקודה בעצמך, נדאג אנחנו לעניין". מיזם סיפר לעצורים האחרים, כי אינו מתכוון למלא אחר הפקודה. למחרת גילו אותו האסירים בבית השימוש. הוא היה תלוי מן התקרה הנמוכה. הגופה נמשכה כלפי מטה; כפות הרגלים נגעו בתחתית האסלה. מכיוון שמיזם היה כבר כמעט עיוור באותם ימים, סברו חבריו שלא היתה כל אפשרות לכך, כי הוא ביצע את המעשה בעצמו; עניבת החנק היתה קשורה בצורה מומחית מדי לגבי אדם שכוח ראייתו לקוי. שלא לדבר על כך, שהאיש היה בוחר לעצמו מקום אחר.

פעמים הרבה הירהרתי בפרשה זו, שאם כי אינה מבודדת, הרי יש לה טעם לזוי מקאברי במיוחד. ממילא מובן, שלא עלה על דעתי לחפש הסברים או פירושים — מעשיהם של אנשי ה.ס.ס. במחנות הריכוז אינם נכנסים כלל לקטגוריה של קנה-המידה האנושי. והנה קרה הבלתי צפוי, ובאחד משירי הקאבארט הקלים שכתב מיזם עוד בימים הטובים, נתגלו לי מסיבות מותו הנורא. מסתבר שרוצחיו חמדו להם לצון, והשתמשו במקרה זה בבקאותם הספרותיות. השיר הנידון נכתב בטון עליו למדי, ושמו "אמנדה". אמנדה הוא שמה של נערה חביבה וצנועה, אשר שגתה פעם אחת. מאהבה הבטיח, כמובן, לשאתה לאשה בשכר נדיבותה, אך כאשר החלה בטנה של אמנדה לתפוח — נעלם הבחור. וכך, בודדה, אומללה, ללא עזרה, תוך גניחות ויללות, ילדה אמנדה המסכנה תינוק. תחילה גערה אמנדה בתינוק, ודרשה ממנו, כי יסביר לה כיצד יחיו עתה שניהם וכיצד יתפרנסו. מאחר והתינוק רק זעק, ולא ענה לשאלות המוצבות לו, נתעוררו באמנדה רגשות אמהיים. עטפה את בר-בטנה בשמיכה, ונשאה אותו לבית השימוש. שם ליטפה אותו, חלצה לו שד, ואחר כך הטביעה אותו באסלה, והזרימה עליו זרם מים עד שכל הגופיף הזעיר כולו נעלם; עוד לרגע נראה בוהן הרגל, ואף הוא נעלם. ואילו אמנדה המסכנה הלכה למיטתה וחנקה את עצמה. ומוסר ההשכלה: לוא היתה אמנדה אשה עשירה, ולא דלפונית עלובה, היה אותו גבר נושאה לאשה, והיא והתינוק היו חיים שניהם בטוב עד עצם היום הזה.

מקרה מותו המוזר של אריך מיוס

עד כאן השיר על אמנדה. אנשי הס.ס. במחנה הריכוז אורנינברג גילו.
כפי הנראה, מה שנראה להם כחוש הומור ספרותי.
אוקטובר, 1968